

ИГНАЖДЕН (ПОЛЕЗА)

Този празник се отбелязва от всички роми на **2 януари**. Свързан е с две вярвания. Първо, че пакостливи духове пречат на кокошките да снасят яйца и на този ден чрез причудливи и странни действия (правене на гнездо, кудкудякане) хората трябва да изгонят духовете. Второто вярване е свързано с т. нар. „полазване" - първият човек, който влезе в къщата, определя късмета през цялата настъпваща година. Поради тази причина на този ден ромите се отказват от традиционното си гостоприемство и не пускат непознати хора, защото не знаят късмета им.

Рано сутринта този, който е „най-кадемлия", отива на селската чешма за вода. Когато се върне той сварява царевица, взема слама и отива при животните. Там постила сламата, поставя върху нея варените зърна царевица, пуска животните да се нахранят и нарича: „Идвам със здраве, с много пилета и кокошки, с много берекет...!" Това се прави за плодородие през годината.

После се прибира в къщата и постила слама и варена царевица зад вратата. Сяда върху постланото и с кудкудякане събужда останалите членове на семейството: „Кудкудяк, кудкудяк, ставайте! Идвам с много пилета, много кокошки, здраве, щастие и берекет!"

През целия ден нищо от къщата не се изнася и в никакъв случай не се дават пари назаем. Ромите вярват, че в противен случай цялата година ще бъде свързана със загуба на имущество и пари.

БАНГО ВАСИЛИ (ВАСИЛЪВДЕН)

Новата година за ромите започва през нощта на 13 срещу 14 януари с празника Васильовден. Преди един век българите също са отбелязвали Васильовден (известен още като Сурваки) на 13 срещу 14 януари.

Ромите празнуват празника три дни - 13,14 и 15 януари, като вечерта на 13 януари е „втора Бъдни вечер“, 14 януари е Василица (или Васильовден), а 15 януари е Банго Васили.

Ромите наричат Васильовден „Банго Васили“, което означава „Куцият Васил“.

Съществуват различни ромски легенди, които можем да разделим на две групи. В първата група Банго Васил е Свети Васил - застъпник и защитник на ромите. Той възстановява моста, по който преминават ромите, след като този мост е бил разрушен от Дявола. Във втората група легенди Банго Васил е обикновен човек, куц овчар, който спасява давещо се ромско дете Празнуването на Васильовден има връзка и с легендата за ятото гъски, което спасило ромите от египетската войска, като ги пренесло през Червено море.

В празнуването на Васильовден могат да се опишат няколко основни обичая:

Подготовка за празника: Тя може да започне и седмица преди 13 януари. Васильовден се празнува с птиче месо - гъска (патка) или петел. Подготовката започва с купуването на гъска или петел, в случай, че семейството не си отглежда. Животното трябва да бъде купено най-късно на 12.01. и обезателно да преспи в къщата „за да не избяга късметът“. Сутринта на 13.01. гъската или петелът се коли и към 14 часа започват реалните приготовления. Основна грижа е подготовката на трапезата и изработването на сурвакница.

Общото е, че се правят от дрян, така както е и българската традиция. Предпочита се дрянът, защото той е „здро и мъдро дърво“ -

Васильовденска („втора Бъднівечерска“) трапеза: Банго Васили е подчертано семеен празник. При всички роми вечерята на 13.01. играе изключително важна роля и е изпълнена с богата символика. Задължително е от момента, в който започва вечерята до полунощ вратите на къщата да бъдат здраво затворени - никой от семейството не излиза навън (дори в двора!) и никой външен човек не се допуска да влезе в къщата. Това се прави за да не „избяга късметът навън“.

Върхуспециална кръгла маса- синия се поставят пригответените гозби - сварен петел или гъска, сърми (често с късмети - дрянови пъпки), баница с късмети, богато украсена питка или обреден хляб - **кулак**, вино, ракия и др.

Обичайно вечерята започва с прикаждане и благославяне на трапезата. Прикаждащият (обикновено това е жената) отправя молитви за късмет, плодородие и щастие: „**Те дел о Дел бут састипе, бут бахт, бут лове...** - *Да gage Господ много здраве, много щастие, много пари...*“ След това членовете на семейството се опрощават, като си целуват взаимно ръка.

След опрощаването родителите вземат богато украсената пита (или кулака) и я счупват на две „за да се види на кого късметът ще е по-голям през тази година и ще храни къщата“. После майката начупва парчета от питата за всяко дете. Първата хапка от питата не се изяжда, а се увива и се поставя под възглавницата. Смята се, че това, което спящият сънува през тази нощ, показва какво ще се случи през настъпващата година.

Настъпване на Новата година: Настъпването на Новата година е най-чаканият момент в празника. То е свързано с два обичая - сурвакане и посрещане на Банго Васил (или на пратеника на Банго Васил).

В полунощ настъпва Васильовден и Новата година. От този момент започва сурвакането.

Както на 14 януари, така и на 15 януари ромите празнуват и се веселят, за да бъде щастлива настъпващата Нова година. Прието е на тези дни да се посещават родителите (ако

живеят отделно), братята, сестрите, кръстниците и всички приятели, за да им се пожелае късмет и здраве.

ТОДОРОВДЕН

Прието е в навечерието на Тодоровден децата да се изкъпват за здраве, а рано сутринта момичетата да си мият косите „за да растат като на коня опашката“. На самия Тодоровден традиционно се организират „кушии“ - надбягвания с коне.

ГЕРГЬОВДЕН / ЕРДЕЛЕЗ/

Празнува се три дена.

Подготовка за празника: Най-важният елемент в подготовката е купуването на агне. Всеобщо поверие е, че агнето предназначено за курбан трябва да пренощува в къщата, затова то се купува най-късно на 4 или 5 май. Затова празненствата започват от момента, в който агнето влезе в къщата. Тогава портите се окичват с разцъфнали клони - обикновено бук и върба, а на главата на агнето се поставя венец и свещичка, след което се прикажда „за здраве“.

Прието е на 5 май вечерта за всеки член на семейството да се откъсва коприва и тя да се окача на керемидите. По това чия коприва ще повехне и чия не, се съди каква ще бъде годината за всеки - весела или тъжна.

Ритуално клане на агнето: Клането на агнето-курбан е изключително тържествено. Обичайно то се извършва рано сутринта на 6 май, точно по изгрев, но също така е възможно да стане и на 5 май вечерта. Преди да бъде пренесено в жертва, агнето бива украсено. На главата му се поставя венец от гергьовче, жито, здравец и пролетни цветя или от разцъфнали клонки и върба.

На венеца се слагат една или две свещички, които се запалват преди агнето да бъде заколено.

Също така съществува обичай на агнето да се дава сол. По този начин се проверява каква ще бъде годината - ако изяде много сол, това предвещава добра година и обратно.

След това се пристъпва към самото клане. Обикновено то се извършва от най-стария мъж - главата на семейството. Дори да е вече немощен, той коли агнето и го предава на синовете си да го одерат и опекаат.

Кръвта от агнето не се оставя да изтече на земята. Тя се събира и заедно с дреболиите и костите се изхвърля (на 7 май) в реката. Това се прави „за да му върви на човек през цялата година“ и „за да не отиде кръвта на мръсно място“. Вярвало се е, че течащата вода е най-чистото нещо на земята, защото извира от самите земни недра. Също така се е вярвало, че тя носи сила и щастие.

Агнето се пече цяло на чеверме или на тава, като вътрешностите се зашиват и така също се изпичат.

Гергьовденска трапеза: Някога ромите са изработвали специална софра за Гергьовден - задължително кръгла, направена така, че „да няма гвоздей в нея“. Причината за отсъствието на гвоздей е, че желязото ръждясва: „На тази софра се окачва агнето, курбана - ще е хубав в нея да има желязо или каквото и да е, щом то ръждясва.“

Вземат обредния хляб - кулак, леко го разрязват под формата на кръст и в четирите дупки по краищата сипват червено вино, като наричат: „Отца, Сина, Светаго Духа, Амин!“. И чупят кулака на две, всеки целува двете парчета, после го чупят още на две и пак целуват парчетата на хляба. После главата на семейството взема една свещичка, казва молитва и гаси свещта в бутилката с вино, като три пъти я поставя в отвора на шишето и едва на четвъртия път я изгася.

„Пеене на пръстените“: Разпространен е обичаят „пеене на пръстените“ по Гергьовден. Същността му се изразява в предсказване (полусериозно, полушеговито) на бъдещия брак на младите момичета. Обичаят по принцип се изпълнява на 5 май вечерта и 6 май сутринта.

Вечерта преди Гергьовден неомъжените момичета се събират и в кофа с вода пускат по един пръстен или друг знак (гривна, колие). След това във водата се слага здравец и се оставя да пренощува под роза.

Призори на Гергьовден, преди изгрев, момичетата се събират отново при кофата. Тази, която пее най-добре, покрива лицето си с було, за да не може да вижда и запява

различни песни, редувайки весели и тъжни. Докато пее тя вади пръстен от кофата. Смята се, че ако извади пръстена, пеейки весела песен, бракът на момичето ще е щастлив и обратно.